

URTEC

LIST S PODOBAMI ZA
SLOVENSKO MLADINO
S PRILOGO "ANGELCEK"
LETNIK 49 **1919** STEVILKA: 9.-11.

Vsebina:

Naša jugoslovanska himna.	121
Ksaver Meško: Pogreb.	122
Nadučitelj Ivan Štukelj: Dim. (Igrokaz.)	124
Dr. Jos. Lovrenčič: Potica. (Pesem.)	136
Ksaver Meško: Jesenska slika. (Pesem.) . . .	136
L. Podlogar: Iz zgodovine kranjskih trgov. (Na- daljevanje.)	137
J. E. Bogomil: Iz materinega dnevnika.	141
Dr. Jos. Lovrenčič: Na vaškem trgu. (Pesem.) . .	142
Cvetinomirski: Nesreča.	143
Cvetinomirski: Uboga Lenica.	144
Fr. Ks. Steržaj: Naši nagajivčki.	145
Mohorov: Slovo. (Pesem.)	148
Modrost v pregovorih, domačih in tujih. . . .	149
Kratkočasnici.	149
Drobiž.	149
Slovstvo.	150
Rebus.	150
M. K—k: Križ.	151
Rešitev besedne uganke v 6.—8. štev.	151
Rešitev rebusa v 6.—8. štev.	151
Imena rešilcev.	151
Listnica uredništva.	125
Prošnja koroške slovenske mladine.	152

Vrtec s priloženo Angelček izhaja prvega dne v mesecu
in stane 9 K na leto. Izdaja društvo Pripraviški dom.

Urednik: Jožef Volc, župnik na Rovih. © Oblastem odgovoren: Ludovik
Tomažič. © Za upravljanje: dr. Jožef Demšar, prof. v Ljubljani, Sv. Petra
cesta štev. 50. © Tisnilna jugoslovanska tiskarna v Ljubljani.

LIST S PODOBAMI ZA SLOVENSKO MLADINO S PRILOGO ANGELČEK.

Leto 49.

Ljubljana, septembra—novembra 1919.

Št. 9.—11.

Naša jugoslovanska himna.

Bože pravde,
ti što spase
od propasti
do sad nas!
Čuj i od sad
naše glase
i nam od sad
budi spas!

Močnom rukom
vodi, brani,
budućnosti
naše brod!
Bože, spasi,
Bože, hrani
kralja Petra
i naš rod!

Slovensko: Pravični Bog, ki si nas čuval (rešil) doslej propasti, čuj tudi poslej naše glase in bodi nam tudi poslej rešitelj (rešitev).

Z močno roko vodi, brani bodočnosti naše brod! Bog, ti varuj, Bog, ti hrani kralja Petra in naš rod!

Pogreb.

Ksaver Meško.

Čudovito je to z našimi srci: dogodke, ki se nam, kadar pridejo čez nas, zdé veliki in važni, nam dostikrat zabriše čas, da ne vemo sami, kdaj. In če se spomnimo spet kdaj na nje, se jih spominjamo slabotno in nejasno, kakor da jih nismo v resnici doživeli, ampak le sanjali, gledali od daleč, z gore v globoki ravnini.

Nasprotno pa se nam kaka malenkost, dogodek, prizor, komaj vreden naše pozornosti, čestokrat zapiše in zariše v srce, nekako zajé se vanje, da ga ne moremo pozabiti vse dni življenja. Ob belem dnevu, sredi molčeče noči oživi nenadoma pred nami, oživi tako jasno in sveže, kakor da se je dogodil včeraj — kaj včeraj, baš pred hipom ...

Peljali smo se od Bolonje skozi njegovo čudovito, v najbujnejšem bogastvu valovečo okolico in gori čez Etrurske Apenine. Polagoma se je vil dolgi, nabitopolni vlak v višine. Puhal in zdihoval je kakor silno utrujen od dolge in težavne poti.

Pokrajina je prihajala ubožna, resna, suhotna in samotna. Spodaj je kipelo polje v mladostnem zdravju, v pomladanski moči; tu gori je pa kazala zemlja na mnogih mestih rebra kakor izstradana, kakor oguljena po vetrovih, ki se pode kakor gladni psi čez pogorje. Spodaj je bila, ko smo dospeli proti poldnevu v mesto, soparna vročina; tukaj gori pa hladno, da smo si zapenjali suknje, ko smo stali ob oknih na hodniku in motrili mimo hiteče pokrajine. Spodaj v mestu smo si obujali spomine na slavne šole in velike učenjake bolonjske; tu gori smo pa mislili na našo domovino, zlasti na naš Kras, ki so nas deli tega gorovja vsaj od daleč spominjali nanj.

Nenadoma se je odprla pod nami podolgovata, ozka dolina, slična veliki zibelki. In v ti dolini sem zagledal prizor, ki ga zrem še sedaj čestokrat v duhu pred seboj; zrem z odprtimi in zaprtimi očmi.

Majhna cerkvice z nizkim italijanskim stolpom se je belila spodaj v dolini. Ob cerkvici je bilo pokopališče. Kakor širok venec se je vilo okoli njega belo obzidje. Ob vhodu sta stali dve visoki, vitki temni piniji. Ker je vlekel veter, sta se vrhova

pozibavala, pripogibala se pod koraki čez nju hitečega vetra, se spet poizkusila dvigniti, kakor bi hotela kljubovati neprijatelju. A ta je bil močnejši; prisilil ju je, da sta se mu spet in spet priklanjala. Kakor bi stali tam pred hišo božjo dve ogromni, mračni sveči, in bi mračen plamen nemirno plapolal, zibaje se vztrepetal, se mi je zdelo,

Proti pokopališču pa se je vila procesija, kakih petdeset ljudi. Spredaj je vihrala zastava. Je li bila povsem črna ali vijoličasta, iz daljave in ker je bila koflina že polna večerne sence, ni bilo mogoče razložiti. Vihrala je in se zvijala, kakor bi se hotela odtrgati od vitkega droga ter vzplahetati bogvekam. Žalosten, skoro pošasten je bil pogled na njo. Zdela se je kakor živo bitje, ki se brani z vsemi močmi ter noče v dom mrličev. A krepke roke so držale drog, vsi naporji so bili zaman; kdo se naj ubrani smrti, kdo poti na kraj trohnobe in pozabnosti?

Za zastavo je stopala vrsta otrok. Za njimi nekaj dvojic mož. Za temi vrsta belooblečenih deklic. Na ramah največjih štirih deklic je plavala bela krsta. Za njo je stopal duhovnik v belem roketu, ki je jasno, skoro kričeče odseval od črnega talarja. Za duhovnikom pa vrsta žensk, po dve in dve, s črnimi robci na glavah.

Vsi smo umolknili. Nekako začudeni smo strmeli dol na preprosto, resno in obenem tako krasno sliko. Ženske so se tiho križale.

Brž še nikoli ni vplival kak pogreb name tako neobično in tako mogočno kakor ta, v ti neznani, tihi, od sveta ločeni dolinici.

Vlak je zavil za skalovje. V hipu je izginilo vse — kakor trenutna prikazen ...

Leta so minila, a zabrisala, celo izbrisala iz srca mi tega hipnega, pravzaprav zelo navadnega in neznatnega prizora niso. Pride hip, pa mi stoji tista pokrajina, tista neznana tiha dolinica, v večerni senci in v pokojnem miru snivajoča, tista cerkvice, pokopališče, ves tisti slikoviti, turobni prizor pred dušo, kakor da ga resnično gledam pred seboj.

Zakaj in kako to? Skrivnost življenja ...

Dim.¹

Nadučitelj Ivan Štrukelj.

Igra za mladino v treh dejanjih.

Osebe:

Ivan Slavič, učitelj.	Alenka,	} součenke.
Blaž Iglič, izseljenec iz Amerike.	Franja,	
Janko Iglič, njegov nečak.	Tončka,	
Joško,	Slavka,	
Mihec,	Barica,	
Radek,	Mila.	} součenci.
Francek,	Razboršek, kmet pogorelec.	
Mirko,	Orlič, star kmet.	
	Dolšek, župan.	

K součencem in součenkam se lahko privzame več drugih učencev kot nemih igralcev.

Uprizoritev:

Čas dejanja: ob postanku Jugoslavije.

Kraj: I. dejanje se vrši v logu. II. dejanje v šolski pisarni ali pa tudi lahko v senčnici na šolskem vrtu. III. dejanje zopet v logu (5 dni pozneje).
 rišča. Na levi nekaj parobkov ali skal in za sedeže. — V II. dejanju: Ako se namesto Pozorišče v I. dejanju: Pot od desne proti levi se zavija v sredi proti ozadju pozoriščne pisarne uporabi šolski vrt, naj stoji senčnica z vrtno mizo in klopjo sredi pozorišča, odprta proti občinstvu. — V III. dejanju zopet log; skoro tako kakor v I. dejanju vodi pot. Na desni strani preprosta klop.

Odrastle osebe v igri predstavljajo lahko tudi šolarji, ki so že bolj veliki; seveda morajo biti primerno oblečeni in maskirani. Ali pa se pridobé v ta namen dijaki ali udje izobraževalnih društev.

I. dejanje.

1. prizor.

(Joško in Mihec prideta, držeča se ob ramenih, na hrbtu imata šolske nahrbtnike.)

Joško (vonjajoč po zraku). A, a — kako prijeten vonj cigarete! Ni še dolgo, kar je bil nekdo tukaj, ki je kadil.

Mihec. Vidiš, tu leži ogorek, ki še tli. Precejšen konček ga je. (Hoče ga vtekniti v usta.)

Joško (mu ga izbije iz roke). Beži, beži, boš kadil ostanke! To je nevarno; lahko dobiš izpuščače. Glej, jaz imam tu nekaj celih, novih cigaret.

¹ Gospod pisatelj nam piše: »Tobakova kaja med nežno mladino se ni nikdar tako razpasla kakor v vojnem in povojnem času. Otroci so doma jemali moko, mast, jajca s kurjih gnezd, da so dobivali cigarete, ker jih vsakrat ni bilo možno dobiti za denar. Odrastli ljudje pa so tudi šolarje nagradovali s cigaretami za kako uslugo. V svoji učiteljski službi sem osivel, pa kaj takega doslej nisem doživljal. Da pomorem zaustaviti to strast, sem spisal to igrico.«

Morda res niso tako fine kakor ta, ki sva jo tukaj našla, pa imajo vendar izboren duh in okus. Preskrbel mi jih je moj brat Tone iz mesta. Kako prijeten prostorček tu; sediva semkaj! (Sedeta k levi na parobke ali skaline ob grmovju.) Najini tovariši so najbrže že vsi naprej. Na, vzemi si eno cigareto! Imaš li vžigalice?

Mihec. Da, imam jih. (Prižigata si cigarete.) Kako težko sem že čakal konca pouka! Takó sem se navadil kajenja, da ne morem biti noben dan brez njega.

Joško. Jaz tudi ne! Ko še nisem kadil, sem z veliko slastjo srkal v sé tobakov dim; zato sem se rad pomešal iz cerkve grede med gručo fantov, ki so kadili.

Mihec. Res, nekaj imenitnega je, kaditi tobak. S cigareto v ustih se postaviš, da je kaj! Samó mevže ne kadijo.

Joško. Ko dorastem, bom venomer kadil.

Mihec. Pst, nekdo prihaja! (Pazno gleda skozi vejevje.) O, to je pa Radek! Ta ima pa vedno dovolj tobakove zaloge.

2. prizor.

Radek. Živio, fanta! Slišal sem vaju. Danes imam pa res fin cigaretni tobak, pristen macedonec. Zdaj znam že sam delati cigarete. Vidiš, tu v škatlji imam tri, takó vitke in ravne so.

Joško. Res, kako čedne si naredil! Tudi jaz bi se rad navadil, svaljkati jih.

Mihec. Pa kakó lepo tobačnico imaš! Prav taka je, kakor jo ima grajski kočijaž.

Radek (se ustraši, pa odgovarja jecljaje). Ja — ja — jaz sem jo kupil — veš — od Rozmanovega Florčeta, veš — !

Mihec. Ta jo je pa gotovo ukradel kočijažu in tebi prodal?

Radek. Naj bo, kakr boče. O tem tiho bodi, pa je najbolje!

Joško. Danes se nam pridruži tudi Lipičev Francek. (Z roko si zastira oči ter gleda v daljavo.) Brž bo tukaj!

3. prizor.

Francek. Oj fantje, vi imate pa cigarete! Jaz pa fino smotko.

Mihec. Ali te bo vrgla! Taka reč je zate premočna. Kje pa si jo dobil?

Francek. Brat Nande mi jo je dal. On ima vedno dosti smotk. Včeraj je bil v mestu in tam je naletel na nekega častnika na kolodvoru. Ponesel mu je kovčeg do doma. Vrh dobro napitnine mu je dal častnik kar štiri fine smotke, kakršne kadijo le častniki, kakor mi je zatrjeval brat. Ne vohaš li, kako izboren vonj ima taka smotka?

Mihec. Naj malo pokusim! (Poizkuša.) Res, izvrstna! A za tebe bo premočna; saj že blediš!

Francek. A vrgla me ne bo, boste videli. Jaz sem poizkusil že virzinko. Eh, zakaj ste šleve boječe? Čemu pa tičite za grmom kakor strahopetni zajci?

Joško. Bolje je, da smo v zatišju. Ako nas kdo zagleda, nas ovadi učitelju; potem pa ne bo drugega kot hude besede in kazen.

Francek. Ah kaj, čemu ta strah! Jaz se učitelja kaj ne bojim! Čez mesec dni dopolnim 14. leto, pa z Bogom šola! Tedaj bom že fant od fare! (Potrka se na prsi, pa ponosno stopa s prekrizanimi rokama po pozorišču semtertja.) Prvokrat, ko srečam učitelja, mu zapuham dim pod nos! Kar zelen bo od jeze! Cigareta ali smotka v ustih, ta napravi iz drvarja gospoda! Močna je pa res ta smotka! Vrti se mi malo v glavi — kakor je bilo takrat, ko sem prvokrat poizkusil kaditi.

4. prizor.

(Od daleč se čuje pesem »Večerno solnce«: Glejte, že solnce zahaja...)

Mihec. Naše součenke so to, ki so delale na šolskem vrtu! Zdaj se vračajo domov mimo nas. Najbolje bo, če se dobro poskrijemo, sicer bodo razbobnale po vsej vasi, da smo kadili.

(Na pozorišče pride od desne strani tropa deklic. Na ramah imajo grablje. Ustavijo se, da odpojo 2. kitico. Potem začno vihati nosove in vohati.)

Alenka. Mhm, tu pa smrdi po tobakovem dimu!

Franja. Saj res! Lej, kar v oblakih se tu vije dim! (Deklice začno hrkati in pljuvati.)

Tončka. Oh, tu pa res smrdi, kakor bi kdo gade žgal!

Slavka. Ni dolgo, da je bil nekdo tu, ki je ostudno okužil ta bistri večerni zrak. (Stopi nekoliko naprej proti grmovju ter vzklikne): Aha, tu je pa naš Francek, pa Tvorinov Mihec, pa Vodrinov Joško — o, o, kaj jih je tukaj, ha, ha, ha! (Pristopijo tudi druge deklice ter se glasno smejiijo.)

Alenka. Aj, le čajte, vi ogabni dehorji! Vse vas zatožimo, in doma boste tepeni! (Označi z roko tepenje.)

Barica. Sram vas bodi, smrduharje! Gospodu učitelju vas zatožimo, pa boste zaprti! Pri gobovi in kredni juhi boste pokoro delali.

Vse deklice. Ha, ha, ha! Hi, hi, hi!

Slavka. Kako vam bomo korenček strgale! (Označujejo to s prsti.)

Mila. Vidiš, kakšni visoki gospodiči so to! Kako cmakajo svoje cigaretko in stopajo imenitno! (Oponaša jih, držeč prste pred usti, kakor bi kadila. Tako jih posnemajo tudi nekatere druge deklice.)

Francek. Kaj, ve se boste iz nas norčevale? Fantje, ali naj to trpimo? (Požene se proti njim, a deklice pogumno dvignejo in nastavijo grablje kakor kopje proti napadalcu.)

Franja. Kaj boste vi, postopači, posedači! (Deklice zopet povesejo grablje.)

Alenka. Doma pa kradete denar, da imate za cigarete, srake tatinske!

Mihec. Kdo krade? (Požene se proti njim, a deklice mu iznova nastavijo grablje.)

Barica. Kaj se boste le usajali, jetike! Oj, kako bodo doma po vas padale brezovke in leskovke!

Franja (prestrašena kazaje). Kaj pa to? Nebo žari!

Alenka. Usmiljeni Bog! — To je ogenj, to je požar! Velik požar, kakor siv steber se dviga proti nebu dim!

Tončka. Kje neki gori? Proti tej strani je Nova cerkev. Tam bo ogenj.

(Izza pozorišča se začujejo klici: Gori! Gori! — Ogenj! Ogenj! Pomagajte! Pojdimmo gasiti! — Začuje se plat zvona.)

Mila. Oh, čujte! Tudi v našem zvoniku bije plat zvona in kliče na pomoč!

Barica. Dobri Bog, varuj naše domove!

Franja. Mene je strah!

Več deklic. Mene tudi, mene tudi! (Dečki in deklice zbežé.)

Zavesa pade.

II. dejanje.

1. prizor.

Učitelj (sedi pri mizi. Poleg njega kup zvezkov, ki jih popravlja. Čita iz zvezka). Kakor bi angel dahnil čez vrte, polja in trate, prek grmovja in drevja, vse je odičeno s prekrasnim cvetjem in bujnim zelenjem. O Bog, kako veličastno je tvoje delo v najlepšem letnem času! (Dvigne pogled.) Prav dobro je napisal Rupnikov Vinko to nalogo! Končá s kitico Stritarjeve pesmi:

»Kako je lepš zdaj na sveti!
Čast pojmo in hvalo Bogu,
ki dal nam je špet doživeti
to rajsko lepoto — juhu!«

(Učitelj vzame v roko drug zvezek. En čas čita.) Ha, ha, ta jo je pa imenitno pogodil. (Glasno). Ah, pomlad! Preljuba pomlad! Ta prelepa pomlad, ko rož'ce cveto in ptičke pojo. A najlepše pojo žabe v naši mlaki: rega, rega, reg, reg! Kako mi sega v srce njih pomladna pesem! — (Proti občinstvu:) Le čakaj, ti Rečnikov Nejček! In to je vsa njegova naloga? Lenoba lena! Napisal je samo par stavkov, pa še v teh kup napak! Pa ta preširna hudomušnost! Rad bi se celo norčeval iz dane naloge. Ta paglavec bi bil rad dovtipen! A za tako površnost in drznost bo treba malo pokore. Jutri bo sedel in to nalogo bo še enkrat izdelal. (Na vratih trkanje.) Naprej!

2. prizor.

Razboršek (vstopi, slabo oblečen. Levo roko ima pohabljeno, zavešeno z ruto. Z njim vstopi deček Janko Iglič, brez suknjiča, hlače samo na eni naramnici). Dobro jutro, gospod učitelj! Vidite, pritiral sem vam tega požigalca! Tukaj ga imate. Mi Novocerkovčani ne maramo takih nepridipravov. (Strese dečka za tilnik.)

»O mama, tega nikoli —!« (Glej stran 142 !)

Janko (ihteč). Jaz — o jaz — nisem zanetil...

Razboršek. Bodi tiho! Kaj boš tajil? Naj ljudje vedó, kak zlodej si! **Učitelj.** Kdo pa je ta deček?

Razboršek. No, to je Igličev Janko. Včeraj je kadil pod Vrbnikovim kozolcem cigareto. Videl ga je pa domači hlapec. Vrbnikov kozolec je pogorel, in meni je pogorelo vse domovje, vse! Od obleke si nisem otel drugega kot to, kar imam na sebi. Vidite! Pri gašenju sem si pa hudo opekel levo roko, da delati ne morem. Ta potepin me je spravil na beraško palico! To imam sedaj za plačilo, da sem ga skoro dve leti redil. Zdaj sem ga pa privedel nazaj k vam v Loko, ker je semkaj pristojen.

Učitelj. Povedite ga k županu, oče! — O, ti nesrečni otrok, kaj si učinil s tem neumnim kajenjem! Dim, ta tobakov dim! Koliko otrok je že zavedel, da so napravili ogromno nesrečo sebi, svojim ljudem in vsej občini!

Razboršek. Torej naj ga peljem k županu? Bogve, če ga najdem doma? Prosim pa, zapišite ga vi v imenik, ker bo odslej sèm hodil v šolo. Imejte ga pri trdem in strahujte ga brez usmiljenja, kakor hitro bi zvedeli, da zopet kadi cigarete. Jaz bi ga ne bil nikdar vzel pod streho, a sirota je brez staršev, pa mu je žena nekoliko v sorodstvu, in birmski boter sem mu bil — sem se ga pa usmilil. Zdaj mi je pa povrnil vse dobrote! Oh, oh!

Janko. Verjemite mi, oče, da jaz nisem kriv...

Razboršek. Molči ti, lažnik! Kaj nisi kadil tisti dan pod Vrbnikovim kozolcem?

Janko. Kadil sem pač — saj po pravici povem. Pa ognja jaz nisem zatrnil.

Razboršek. Zdaj kar idiva, ti capin ti! (Potisne ga predse ter odide z njim.)

Učitelj. Siromaka, smilita se mi oba! Morda pa le ni kriv? Velika nesreča ga bo pa vendar izpametovala, da ne bo več kadil. (Spet trkanje na vratih.) Naprej!

3. prizor.

Orlič (star mož). Dobro jutro, gospod učitelj!

Učitelj. Kaj dobrega prinašate, Orlič?

Orlič. E, ne vem, če je to kaj dobrega, kar vam prinašam. — Pipa porcelanko! Vidite, lepa je res in dobro zakajena. Veste, Vrbanov Štefe, vaš učenec, jo je imel skrito na vrtu pod drevesno korenino. Včeraj je pasel poleg naše njive, pa je živino popustil, da je zašla k nam v škodo. Iztaknil sem ga pa za grmovjem, ko je kadil. Hitro je skril pipo pod korenino in ni mislil, da sem to videl. Malopridnežu sem jih nekaj naložil z leskovko, da bo pomnil svojo lenobo, oče bo pa plačal škodo. V šoli pa dečka še vi kaznujte, prosim, zaradi kajenja. Tako majhen, pa vam kadi kakor Turek.

Učitelj. Hvala vam, Orlič, da ste prinesli to pipo. Ali jo prepustite meni? Vpričo vsega razreda jo bom razbil.

Orlič. Napravite, kakor vam je ljubo, gospod učitelj. Pipe je sicer škoda, marsikateri tobakar bi se je srčno razveselil.

Učitelj. Vem, tudi šolarjem se bo pipe zdelo škoda, a ravno s tem jim hočem pokazati, kako črtim to tobakovo kajo, zlasti še pri mladini. Oj, ta zlokobni dim, koliko požre zdravja, denarja in časa!

Orlič. Vidite, gospod učitelj, tudi jaz sem sovražnik tobaku od mladih let. Težko ga voham, in v moji hiši ga nihče ne kadi. Ko sem bil potrjen k vojakom, so mi govorili, da se bom moral kot vojak navaditi tobaka, da bom drugače podlegel mrzlici, tresliki, legarju, želodčevim in bogve še kakšnim boleznim. Udeležil sem se vojne ob zasedenju Bosne, pa tobaka mi ni bilo treba okušati. Božja volja je bila, da sem prišel zdrav iz vojne; a vrhu zdravja sem prinesel še par stotakov, ker sem si ves denar, kar bi ga bil imel izdati za tobak, nalašč deval na stran. Služil sem vojake polnih pet let. Strastni kadilci pa so se povrnili domov borni bolj kot cerkvena miš. Imam zdaj štiri sine, a kaditi ne pustim nobenemu. Ko so prišli v tista norčava leta, so poizkušali skrivoma, a preprečil sem vsem, nekaj z lepim, nekaj s hudim. Zdaj so mi zato hvaležni vsi, da niso tobakarji. Prepričali so se, da človek z malimi dohodki mora varčevati tudi v drobnih rečeh. Denar za tobakov dim naj izmetavajo tisti, ki imajo vsega dovolj.

Učitelj. Prav govorite, Orlič! Žal, da se dobé celo odrastli ljudje, ki dečkom nalašč kupujejo in delé cigarete, češ, neko veselje morajo imeti. Ne vedó, da škoduje tobak mladim živcem in možganom. V pravem pomenu besede si ti siromaki zakadijo možgane, da ne morejo več bistro misliti, kakor so poprej. Uporni postanejo taki reveži staršem in učiteljem, leni za učenje in leni tudi za drugo delo, poniglavi, potuhnjeni, tihotapci in tatiči, dostikrat nehote celo požigalci. Tudi majhna strast zamori mladosti cvet! Ah, o ženskah, dekletih, pa niti ne govorim. Fej!

Orlič. Zato jaz pravim: treba bo ostre postave, da bo mladini zabranjevala kajenje. Zdaj pa z Bogom, gospod učitelj. Učencem-tobakarjem pa nikdar nič ne prizanašajte!

Učitelj. Srečno, Orlič! (Orlič odide. Takoj za njim pa vstopi.)

4. prizor.

Slavka. Dobro jutro, gospod učitelj! Tukaj vam prinašam napisane učence, ki so kadili včeraj cigarete in smotke.

Učitelj (pogleda listič). Pa svojega brata Francka si tudi zapisala?

Slavka. Ata in mama so strogo zapovedali, da moram napisati tudi Francka. Doma je bil kaznovan, pa še v šoli mora dobiti kazen. Tako so mi naročili starši. Z Bogom, gospod učitelj!

Učitelj. Srečno, Slavka! — Zdaj pa zopet to! Danes pač ne slišim nič veselega. (Takoj za Slavko vstopi.)

Franja. Dobro jutro, gospod učitelj! Tole knjižico sem našla mimogrede, ko sem šla iz prodajalne. Knjižica je — kakor kaže napis — Stojanovega Mirka. (Pokloni se.) Z Bogom, gospod učitelj!

Učitelj. Srečno, Franja! Nu, priden učenec to! Piše celo dnevnik? (Čita.) Danes zvečer je bilo. Moja mamica je tudi pogledala v moj dnevnik. Odprl se ji je na oni strani, kjer sem zapisal, da sem ji nekda izmaknil desetico in da sem si kupil zanjo cigareto. Uprla je oči v mé, potem pa pritisnila mojo glavo k sebi na prsa. »Odkrito je tvoje srce«, je rekla. »Odpuščam ti.« Iznova me je pogledala, v očesu ji je pa zaigrala solza. Jaz sem bil pa neizmerno srečen, ker sem vedel, da so mi odpustili mama mojo krivdo. — (Učitelj proti občinstvu.) Dobri Mirko, tudi jaz čutim tvojo srečo. (Spet trkanje na vratih.) Naprej!

Župan Dolšek. Prosim vas, gospod učitelj, bodite tako dobri in posredujte, da spravim tega nesrečnega Jankota Igliča v kako varstvo. Zalokar mi je bil že napol obljubil, da ga vzame za pastirja; a sedaj se ga zopet brani. Vaša beseda veliko zaleže, vam se bo vdal.

Učitelj. V tem oziru bo vaša beseda, ker ste župan, bolj uspešna. Pa poizkusiva oba! Meni se smili otrok; morda pa ni ravno on zakrivil požara? Njegov obraz se mi zdi odkritosrčen. No, pa pojdiva! Kaj bo in kako, kmalu vidimo.

Zavesa pade.

III. dejanje.

1. prizor.

Stric Blaž (pride od desne z lepo popolno torbo. Položi jo na klopico ob potu). Ah, kako dobro mi dé ta sveži, domači zrak! To je prsom balzam! (Zagleda Jankota, spečega na tleh.) Tu pa spava otrok, ali je onemogel, ali se je onesvestil? Dandanes je beda povsod, ljudem je hudo! (Približa se dečku.)

Janko (se prebudi, sede pokonci, preplašen pogleda tujca pa vzdihne.) Oh!

Blaž. Ali si spal, dečko?

Janko (prikima, potem pa zaihti).

Blaž. Zakaj jočeš?

Janko. Ah, hudo mi je! Vse me črti in preganja, od praga do praга. Danes že peti dan begam semintja. Vsprejmejo me tuintam, pa me zopet spodé. Ljudje me dolže, da sem pozigalec.

Blaž. Kako to?

Janko. Služil sem v Novi cerkvi pri Razboršku. Pred petimi dnevi sem kadil pod Vrbnikovim kozolcem cigareto.

Blaž. Tako mlad, pa že kadiš? To ni prav! S kajenjem kvariš zdravje, to je pa velik greh. Nu, in kaj pa se je zgodilo potem?

Janko. Še tisti večer je pogorel kozolec in tudi hiša in hlev mojega gospodarja. To pa dobro vem, da cigaretneга ogorka nisem jaz vręel pod kozolcem proč. Cigareto sem si že poprej prižgal, preden sem prišel pod kozolec. A sosedov hlapec Gašper me je videl, pa je povedal vaščanom, da sem kadil pod kozolcem.

Blaž. Ti nesrečni otrok ti, zdaj vidiš, kakšna nespamet je kajenje! S tem si vendar kvariš zdravje in še tuje imetje spravljaš v nevarnost. Glej, vsa vas bi bila lahko pogorela! — In kaj je bilo potem?

Janko. Razjarjeni ljudje so me skorajda vrgli v ogenj. Utekel sem jim v hosto. Vest mi pa pravi, da nisem jaz kriv tiste nesreče. Ogenj je moral nastati na kak drug način.

Blaž. Zdaj vsaj čutiš, kakšna kazen te je zadela zaradi te tvoje lahkomišljenosti!

Janko. Nikdar več ne bom kadil! A kam naj grem? Nihče me ne mara!

Blaž. Ali nimaš nič staršev?

Janko. Oba sta mi že umrla. Očeta sem izgubil že zgodaj, komaj sem jih poznal. Podsulo jih je v nemških premogovnikih. Mati so mi pa umrli pred dvema letoma. Tedaj je najbolj divjala vojna. Stiska in beda jim je zrahljala zdravje in jih ugonobila.

Blaž. Ali sicer nimaš nikogar, ki naj skrbi zate?

Janko. Nikogar! Mati so mi pravili, da so imeli oče brata, ki je že zdavnaj odšel v tuji svet. Ta stric so enkrat očetu poslali precej denarja, da so poplačali dolgove, ki so bili na naši kočariji. Potem pa ni bilo nobene glasne več o tem stricu.

Blaž. Kako se pa pišeš?

Janko. Janko Iglič.

Blaž (osupne). Janko, o Janko! Tako, tako! Torej res? Kolika sreča zame, da lahko povrnem tebi, kar nisem mogel povrniti tvojemu očetu. (Prisrčno objame Janka.)

Janko (se oklene strica). Stric, ali res? Stric, moj stric! Ali res?

Blaž. Zdaj brž na tvoj dom! Tvoj stric sem jaz. Res, tvoj stric.

Janko (žalosten). Je v tujih rokah naš dom; bil je prodan.

Blaž. Torej pa k Razboršku! Četudi morda nisi ti kriv, da je pogorel, pa mu vendar pomorem, da si zopet postavi svoj dom, ker je skrbel zate.

Janko (ginjen). Oh stric, kako ste dobri!

Blaž. Otroško petje se razlega! Čuj! (»V dolin'ci prijetni je ljubi moj dom...«) Kako prijetno mi zveni na uho ta stara domača pesem!

Janko (pogleda). Tukajšnji gospod učitelj prihajajo s svojimi učenci.

2. prizor.

Učitelj (učencem). Tu se nekoliko odpočijmo!

Blaž. O, dober dan, gospod učitelj! Dovolite, da se vam predstavim: Jaz sem Blaž Iglič, kolar. Po posebni sreči mi je bilo možno sedaj v teh težkih časih, da sem pripotoval iz daljne Amerike v svojo staro domovino.

Učitelj. O, srčno dobrodošli! Pozdravljeni v svobodni Jugoslaviji!

Blaž. Da, da, to ni več stara, zaslužnjena domovina, ki nam je dajala samo še grobove. Kruha iskati smo si morali pa v tujini, onkraj morja.

Učitelj. Prišli ste iz svobodne države pod svobodno solnce naše ljube nove domovine. Torej še enkrat: prisrčno dobrodošli! Ali kaj počneš ti, Janko, tukaj?

Janko. To so moj stric, ki jih nisem še nikdar videl.

Blaž. O, ta nesrečni otrok! Velika nezgoda se mu je pripetila. Ob-

dolžili so ga, da je po lahkomišljenosti zanetil ogenj, ki je njegovemu skrbniku upepelil domovje. Morda pa le ni Janko kriv te velike nesreče? Vsaj takó mi zatrjuje, a škodo hočem jaz poravnati. Bog je blagoslovil moje delo v tujini.

Učitelj. Janko, glej, da boš hvaležen svojemu dobrotnemu stricu! Odslej bodi pameten, skrban, delaven, varčen — potem boš kdaj tudi vrl občan in državljan.

Blaž. Obljubi to gospodu učitelju!

Janko. Obljubljam vam, gospod učitelj. V spomin na oni nesrečni požarni dan se odpovem tobaku za vse svoje življenje!

Učitelj (ga prime za roko). Glej, da ostaneš mož-beseda! Pri gospodu stricu se ti bo dobro godilo. (Janko stopi nato k svojim součencem ter se ž njimi tiho, a z vidnim veseljem pomenkuje.)

Blaž. Oprostite, gospod učitelj, kam ste se namenili s svojimi učenci?

Učitelj. To je samo en oddelek mojih učencev. Danes imamo »varovalni« dan. Otroci mnogokaj poškodujejo, ne vselej iz zlobnosti, ampak največkrat iz nevednosti. Nekateri stopajo brezbrizno ob robu žitnega polja in teptajo bilke. Koliko zatega zrnja se s tem uniči! Glejte, ondi so posestniki z vejami in trnjem ogradili pot, da ljudje ne pohodijo trave po travnikih; a otroci dostikrat te ograje razmetavajo. Tudi lese odpirajo, da živina uhaja v škodo. Izbrisujejo in kvarijo znake, koder so zaznamenovana pota za hribolazce in tujce. Na telegrafskih in telefonskih drogih so porcelanasti klobučki; pa objestni dečki jih dostikrat s kamenjem pobijajo. Kolika nevarnost je spomladi ob suhem vremenu, da kurijo blizu gozdov, koder se listje tako rado vname, pa nastane gozdni požar. Ob naših izletih pa najdejo otroci sami mnogo stvari, ki jih poprej niso upoštevali in niso čutili, da se godi škoda, da ondi preti nevarnost.

Blaž. Res, lep namen ima vaš pouk. Hkrati je pa tudi otrokom v razvedrilo. Kako vesele obraze vidim med njimi!

Učitelj. Danes so še posebno razigrani, uprav židane volje. Ne vem, zakaj.

Več otrok. Hranilčke smo danes dobili od posojilniškega tajnika. Glejte jih! (Ropočejo ž njimi.)

Joško. Jaz sem ves dar svojega birmskega botra danes vložil v posojilnico.

Nekateri drugi. Jaz tudi, jaz tudi!

Mihec. Odslej bom vsak novčič, ki sem ga poprej pokadil v dim, spustil v hranilček.

Drugi dečki. Jaz tudi, jaz tudi!

Blaž. Videti je, da je otroke ta nesreča res izpametovala. Upanje je, da bodo opustili tobakov dim. Deklice pa itak menda ne kadijo? (Deklice hrkajo z gnevom.) Rade pa bodo še bolj varčevale z drobižem po starem slovenskem pregovoru: Zrno do zrna pogača, kamen do kamena palača.

Janko. Gospod učitelj, Stojanov Mirko tukaj ima pesem »o dimu«. Zložil jo je njegov brat Stanko, ki hodi v gimnazijo v Celju.

Učitelj. Pokaži jo, pokaži, da jo tudi jaz prečitam.

Janko. Mirko jo zna na pamet.

Učitelj. Dobro! Nam jo boš pa kar deklamoval.

Mirko (stopi na vzvišen prostor):

Dim.

Ko sem še deček majhen bil,
že rad sem svalčice kadil.
Kaj treba mi še več časti in slave,
ko se ovija mi okoli glave:
dim, dim, dim!

Ponosno bilo je srcé.
Kdo še za slast kje večjo vé?
Zato je sodba moja bila taka,
da dela vrlega moža — junaka:
dim, dim, dim.

A zmota! To junak pač ni,
ki svojih ne kroti strasti.
Tobak le mami mehke ti možgane,
in živce mlade dela ti pijače
dím, díím, díím.

Tobak mi lice je bledil,
iz prs mi zdravje, moč je pil.
Do dela slast mi naglo je oslabil,
v upornost grdo me je tajno zvabil
dim, dim, dim.

Narava mudi ti cvetóv,
presladkih tisoč dá sadov.
Zato sovraži te strupene zeli,
da v tebi bóli zgodnjih ne naseli
dim, dim, dim.

Kajenje pač igrača ni,
otrokom škodo le stori.
Telesne, dušne jim učini kvare,
povzroča vsepovsod strašné požare
dím, díím, díím.

Življenje naše ni pa dim,
srčno se tega veselim:
Naš dom naj bo enkrat v nebá višavi,
le zlobnike naj v pèklu črnem davi
dím, díím, díím!

Blaž. Kako prepričevalna je res ta pesem! Taki otroci so mi povšeči — o, dà! — ki znajo samisebe obvladovati. To so res mladi junaki! Velike nade smo stavili mi Slovenci tam v Jolietu, v daljni Ameriki, v našo Jugoslavijo. Ta nada mi je sedaj temvečja, temsvetlejša, ko vidim pred seboj mladi naraščaj tako krepak. Prelepa zarja nam vstaja. Naša mlada država potrebuje trdnih, treznih, delavnih in varčnih ljudi. Vrlí otroci, jaz vam napravim majhno veselje. Ako dovolíte, gospod učitelj, priredimo v kratkem času skupaj vesel izlet. Izberemo si kak lep kraj v naši domovini, pa pohitimo tja, da se tam poradujemo in naučijemo prirodne dobrote. Vse stroške bom nosil jaz.

Otroci (od veselja poploskajo). To bo veselo, to bo prijetno! To bo lepo!

Blaž. Zdaj pa z Bogom, ljubi otroci!

Učitelj. Izvolíte počakati, gospod Iglíč! Gremo nekaj časa z vami, dokler nas vodi ista pot. Da nam bo krajši čas, pa zapojte, otroci: Lepa naša domovina!

(Prvo kitico pojó stojé, pri drugi se pa jamejo porazvrstovati in pomikati v vijugasti črti proti ozadju pozornice. Vijugasta črta zato, da je skupina slikovitejša. Janko vzame torbico stričevo. Za otroki pa stopata učitelj in stric Blaž.)

Zavesa pade.

Dr. Jos. Lovrenčič.

Potica.

Jaz sem bolan,
zaspan ves dan;
še roka je lena,
in jed mi nobena
več ne diši.

So mamica rekli,
da bodo mi spekli
potico sladkó. —

So atek molčali,
potem pa dejali:
„In ko bo pečena,
ti jaz jo pokažem
in ti jo namažem
z leskovim oljem
in brezovo mastjó!“

Hihi — —,
kdo še táko potico dobi?

Ksaver Meško.

Jesenska slika.

Gozd rumenolisti drhti,
ribnik ob njem se ne gane.
Megla nad gozdom in vodo visi,
mrzlo, nevzdržno iz nje prši ...
Kaplja hladna v srce mi kane:

Srce, ta gozd, ki umira — si ti,
ribnik mirni pa svet se mi zdi.
Čas na tebe trohnenje rosi,
svet, ko ti gineš, brezbrizen ostane.

Iz zgodovine kranjskih trgov.

I. Početek in razvoj naših trgov.

L. Podlogar.

(Nadaljevanje.)

Vprašajmo se zdaj, kakó se loči trg od vasi? — Na zunaj ni bilo v srednjem veku posebne razlike med trgom in vasjo. Vasi kakor trgi so imele večje število hiš; a trg se je ločil od vasi bistveno v tem, da je imel v bližini kako utrdbo. Za to utrdbo ni bilo potrebno obzidje; zidane utrdbe so imela le mesta. Utrdba trga je bil grad sredi njega ali vsaj v njega neposredni bližini. Šmartno pri Litiji — na primer — je stara župnija. Imela je od nekdanj veliko hiš, pa vendar je vas, ne trg, ker ni bilo tam v bližini utrdbe. Sedanja Litija, v isti župniji, je bil pa od nekdanj trg, ker je imela utrdbo, namreč litijski grad: sedanja Jenkova hiša je bila nekoč graščina. Isto velja o drugih krajih, n. pr.: o Dobrepoljah, o Škocijanu pri Turjaku i. dr. Obe omenjeni sta stari župniji, na obeh krajih je bilo že nekdanj veliko hiš in ljudi, pa manjkalo je utrdbe. Utrdba je glavni pogoj in znak starejših naših trgov.

Da bi se torej trgovina osredotočila le na take kraje, kakor so bili trgi, so vladarji prepovedovali vse trgovanje izven njih. Pravico trgovanja je imel le trg, tržiti se je smelo le v trgu. Trg je imel mitnico, nje dohodki so pa romali v blagajno deželnega kneza ali pa v blagajno tistega zemljiškega gospoda, ki mu je podelil pravico čez trg deželni knez. Vsak trg je imel tržnega sodnika. Tega je določal gospodar zemljišča ali pa so si ga smeli voliti tržani sami. Kakor mesta so prejemale tudi trgi od vladarjev ustanovna pisma, ki so vsebovala ustanovo in tržne pravice. Na oboje so bili tržani zelo ponosni. Tržne pravice in druge svoboščine so bile namreč bogat vir dohodkov za tržane. Tržani se pa kmalu niso hoteli več smatrati za grajske podložnike; čutili in vedli so se kakor neki vmesni stan med graščaki in kmeti. Prvim so, zanašaje se na svoje svoboščine in predprave, radi nagajali, kjer in kakor so mogli; druge so pa prezirali, kadar in kakor je bilo mogoče. Razlikovati so se hoteli od kmetov po obleki in po govorici. Preprosto ljudstvo je seveda ta razdružljivi duh (separatizem) kmalu razumelo in tržanom vračalo milo za drago: vso stvar so si obrnili kmetje na smešno in v zasmehovanju tržanov navadno potegnili z gospodo. Za zgled si vzemimo le trg Motnik.

Kaj se pripoveduje o motniških tržanih? Ob izvolitvi sodnika so hoteli pokazati Motničani vso svojo imenitnost in posebnost. Takrat so volili »sindika« ali »justificerja« — tak časten naslov je nosil motniški tržni sodnik. Takoj po izvolitvi ga je spremil ves trški zbor okrog trga, tako daleč naokrog, kolikor je segala njegova sodna oblast. Sodnik je

nesel visoko pokonci sodno palico (žezlo); pred njim, vsem zborom in vso procesijo je pa stopal trški pisar, ki se je imenoval »notar«. Ta je nesel pod pazduho vsa pečatena trška pisma: ustanovno pismo in sploh vsa pisma, ki se jih je držal stari pečat. Ti pečati so bili utrjeni v okrogle, lesene škatlice in prilepljeni ob pergamentni listini na precej dolgem traku, da je visel pečat dober pedanj od nje. Hodili so tržani tiho, da se je ropot pečatnikov ob hitri hoji slišal gor v grad. Ob takih svečanostih se je pa potrudila tudi grajska gospoda, da je tržanom vrnila. Najela je na kmetih kolikormogoče veliko število razposajencev, da so spremljevali izprevod z mačjo godbo in glasnim krohotom. Večkrat je prejel posebno kak nepriljubljen sodnik blagoslov tudi z neblagoslovljeno vodo.

V trški hiši, kjer je bil ponavadi tudi dom izvoljenega sodnika, je ta potem sprejemal slovesno nove ude v motniško zadrugo ali v ceh. Omenja se v Motniku zadruga strojarjev in suknarjev. Pri mizi, koder so se vršile navadno združne seje, je moral novi ud priseči in koncem prisege piti iz lupine morskega polža (ali školjke). Ta posoda je bila lepo s srebrom okovana in pritrjena s srebrno verižico k cehovski ali združni mizi. Po končani ceremoniji je sodnik zaklenil cehovsko pobratimsko posodo v predal cehovske mize. Ves blažen je novi združni član potem povabil trški zbor na kakšno okrepilo. Pevski zbor, sestavljen iz porednih »kmetavzarjev«, je pa njemu in vsej veseli družbi tržanov zapel podoknico. Besedilo je navadno častilo Motničane in njih nedolžnega polža:

Motničani, kam ste svoj'ga polža djali,
Junaškega si var'ha kam odgnali?

Tako se pripoveduje o Motniku in Motničanih; drugod je bilo pa spet drugače. A povsod se kaže, da so doživeli tržani v dobi svojega trškega prerojenja tudi marsikatero grenko. In ta spomin nanjo je prišel še na pozne rodove.¹

Novoizvoljeni sodnik je moral tudi k višji gospodi, da priseže. S seboj je moral prinesiti zapisnik o izvolitvi in ustanovno pismo trga. Če je uničila to pismo kakšna nezgoda, n. pr. požar ali kaj drugega, se je moral potruditi, da je dobil potrdilo trške pravice v pisarni deželnih stanov ali v gradu. Če so pa tržani neznatnih trgov preje z grajsko gospodo le preveč — kakor se je reklo — »v caker hodili«, jim pa grajska gospoda ni dala potrdila, pa se je potrudila, da tudi deželni stanovi, kjer je imela taka gospoda večino, takega potrdila pod to ali ono pretvezo niso izdali. Takó so prišli tržani ob tržne pravice.

Že cesar Friderik III. — da navedemo zgled — je prepovedal leta 1449. sejme ob nedeljah in praznikih. Zgodilo se je to zaradi Ljubljane,

¹ Primeri: Vodnikov album 1858, in: Blätter aus Krain 1857: Der Markt Mötnik und seine Umgebung.

ki je bila tedaj močno prizadeta vsled požarov, pa so se trgovci mesta ogibali, zlasti oni iz bližnje okolice, iz Šmarja in z Iga. Tržani so tedaj pozabili prositi za preložitve sejmov in tržnih dni na druge dneve in takó so prišli ob sejme in tržne pravice. Za časa Marije Terezije in Jožefa II. je pa zahtevala vlada, da se morajo trgi izkazati z ustanovnimi pismi. Zgodilo se je to vsled tega, ker so začeli nekateri večji kraji kar na svojo pest trgovati. To je pa škodovalo sosednjim trgom. Ti so se pri vladi pritožili. Trgi, katerim so se taka pisma poizgubila, so morali poiskati potrdila tržnih pravic pri sosednjih trgih, v gradovih in v mestih. Marsikateri trški sodnik pa vladnega dopisa niti prebral ni, drugi je pa smatral vse skupaj za sitnost vlade, misleč, da bo vseeno šlo. Pa vlada ni bila toli sitna, kolikor oprezna in previdna. Tako se je marsikje primerilo, da so dobili tržni kraji tik pred sejmi nič posebno veselo sporočilo, da so jim sejmi preklicani za vedno.

Cvetoče tržne kraje je pri nas posebno dušila tudi turška sila. Trgovska pota proti jugovzhodu in vzhodu je skoraj popolnoma zaprla; drugod so pa trle trgovino visoke cestnine in carine.

Na te omenjene načine so izgubili tržne pravice mnogi nekdanji cvetoči trgi: Pobrežje (Freithurn pri Adlešičih), Stari trg pri Ložu in Poljanah, Svibno, Vinica i. dr. Pri teh je opazati, da je bil poseben in poglaviten vzrok propada ta, da se je obrambna črta proti Turkom po slavnih zmagah premaknila dalje na jug. Prej so bili ti kraji nele zavetišče okoličanov, ampak tudi zbirališče brambovcev. Ko je pa nevarnost minila, je minilo z njo tudi vse drugo.

Še ene in morda poleg utrdbe poglavitne tvoritvene in oživljajoče sile naših trgov ne smemo prezreti. To so ceste, po katerih se je gibal promet.

Trgovina, vir blagostanja naših trgov, si je sčasoma marsikje izbrala nova pota in pustila na stran nekdanji cvetoče trge. Preložile so se, oziroma napravile v drugi smeri, naše glavne, državne ceste. Trgi so bili tako ponekod puščeni daleč proč od prometnih zvez. To je bil zanje velik udarec. Kmalu se je pokazalo, kolikega pomena so za trgovino ceste in prometne zveze. Nekdanji cvetoči trgi so po taki izpremambi mogli pokazati le popuščene domove in siromašne tržane. Če velja to o prometnih zvezah sploh, velja še posebno o naših železnicah, ki so stekle ponekod zelo daleč od državne ceste in se na daleč ognile trgov.

Trgovina je prinašala trgom oziroma tržanom, katerih niso zadele ravno omenjene neprimlikke, obilo dobička. Blagostanje se je naglo dvignilo. Opaža se posebno koncem srednjega veka, da so imeli trgi največ dobička od prodaje sveta za zidanje hiš. Trg sam, to je oni prostor, kjer so se shajali ljudje v svrhu trgovanja, je bil kmalu ograjen z lepimi, visokimi in prostornimi hišami, prodajalnami. Trška uprava je pazila na to, da so se stavile hiše v določenem redu in da so se zidale v vrsti. Trg je postal takó polagoma najlepši del tržnega kraja. Tu so imeli svoje hiše

premožni tržani, trgovci in prodajalci. Okoli tega središča so pa stale preproste hiše rokodelcev, obrtnikov in poljedelcev.

Trgovske hiše so imele v pritličju arkade ali oboke, kjer je bil trgovec s svojim blagom varen pred vremenskimi nezgodami. Hiše pa, ki niso imele arkad, so imele široke, prostorne veže, kamor se je umaknil trgovec s svojim blagom ob deževju. Vsak trg je imel pravico, pobirati določene pristojbine. Med temi so bile poglavitne tržina in merice. Tržina (Standgeld, odtod spakedranka »štangel«) se je pobirala ob sejmi in tržnih dnevih od vóz, živine, tovorov, jerbason, košev itd. Mera se je pa jemala od vsega prodanega blaga: od žita, soli, vina, platna, sukna...

Preskrbljeno je tudi bilo, da se v trgu ni moglo slepariti ne na meri, ne na uteži. Vse na prodaj postavljeno blago se je zmerilo in tehtalo s trško mero in tehtnico, in pri tej priliki je trška uprava odtegnila, kar ji je šlo po postavi in stari navadi. Merili in tehtali so navadno trški stražniki, policaji, ki so bili plačani z enim delom trške mere, ostali del je pa prejela trška blagajna.

Ob tržnih dnevih so razobešali nad trško hišo ali tam, kjer se je blago merilo in tehtalo, zastavo; ob sejmi pa še desno roko, držečo meč, znamenje sodne pravice in tržnega varstva. Preskrbljeno je bilo ob takih dneh še posebno za red in mir. Kdor je poizkusil slepariti pri blagu, glede mere ali uteži ali kakorkoli, je bil kaznovan. Nekaterim predrznim sleparjem se je odvzelo blago in se jim je naložila povrh še denarna kazen ali zapor.

Tudi za varnost cest, ki so držale v trg, je bilo svojčas zelo preskrbljeno. Hudodelce, kakor roparje in razbojnike, so sodili v trg; vendar deželni knezi trškim sodnikom niso dovoljevali, da bi bili tudi izvršili krvave ali smrtne obsodbe. Ta pravica je bila le v rokah grajskega sodišča, ki pa je smelo izvršiti smrtno obsodbo le v pričo deželnega sodnika. V svarilni zgled za vso okolico, ki je bila znabiti osumljena soudeležbe kakega zločina, ropa ali napada, je pritiralo vojaštvo siloma vse odrastle na kraj, koder se je imela izvršiti justifikacija ali usmrčenje hudodelca. Tak pogon na morišče imajo v spominu še Viničani, Poljanci in Kostelci ob Kolpi. Pripoveduje se, da je ondi krvnik (frajman, rabelj) z vojaštvom prisilil vse odrastle moške, da so prišli na morišče. Tak pogon je prebivalstvo navadno povsod razburil in globoko užalil. Krvnik je moral oditi z vojaškim spremstvom, sicer bi bil izginil brez sledu kot žrtev svojega poklica in osvete po krivem ali nekrivem osumljenega ljudstva. Odpeljal se je navadno takoj, ko je opravil svoje delo in se ljudstvo še ni razhajalo. Nekdanji trg Vinica je imel svoje morišče zunaj pred trgov, na holmcu nasproti božjepotni cerkvi Matere božje na Žežlju. Imenuje se še danes Vešenik. Tudi drugod znana imena kakor »Gavge«, »Krokarji« i. dr. nas spominjajo na take žalostne kraje. Med Črnim in Belim potokom blizu Belopeškega trga na Gorenjskem stoje še dandanes po-

drtije vislic »der weissenfelser Galgen«. Pripoveduje se, da so nekdaj prosili Trbižani Belopečane, da bi smeli nekega svojih zločincev obesiti na njih vislicah, pa jim niso dovolili, ampak so pisмено odgovorili: »Das sind unsere Rechte. Wir haben den Galgen für uns und unsere Kinder gebaut, nicht aber für fremde Halunken.« (To so naše pravice. Mi smo dali napraviti vislice zase in za svoje otroke, ne pa za tuje potepuhe.) Isto se pa pripoveduje tudi o mestih, n. pr. o Višnji gori. (Konec I.)

Iz matrinega dnevnika.

J. E. Bogomil.

Dd groba se je vrnila, kjer je obiskala svojo mamico, ki spava ondi pod črno rušo in čaka angelske trobente. Odprla je zdaj knjigo, spomin na rajnko mamo. »Dnevnik« ji pravi. Skoro vsak dan je vpisala vanj pokojna mati kak važen dogodek svojega življenja. Danes je ta knjiga hčerki dragocen spominek na ljubo mater: oživlja ji iznova dneve, ko je okušala sladkost matrine ljubezni, sladkost tudi takrat, ko je ona mislila, da ji je primešanega tudi kaj srda. Odpre knjigo in bere, pa zopet preskoči nekaj listov in zopet bere — in zopet in zopet...

»14. junija 1901. Danes je šla moja Marica prvič k svetemu obhajilu. Praznik presvetega Srca Jezusovega je. Dvakrat lep je današnji dan in gorak. Kakor bi govoril meni in moji Marici o lepoti in gorkoti Najsvetejšega. Rada sem imela doslej svojo Marico, sedaj jo imam še rajši. Tudi ti jo imaš rad, o Gospod! Daj, da bo tudi Marica tebe vedno ljubila!«

»29. junija 1901. Ličanovi so šli na izlet k Sveti Katarini. Naša Marica je hotela z njimi. Kako me je prosila! Komaj, komaj sem ji ubranila! Danes je vendar zapovedan praznik, pa bi bila brez svete maše! Ne, tega ji ne pustim! Najprvo dolžnost, potem razvedrilo! Popoldne sva šli na Rožnik. Ondi se je utolažila.«

»15. avgusta 1901. Danes praznuje Marica svoj god. Popoldne je šla z menoj v Dravlje k svetemu Roku. O ljubi sveti Rok, varuj mojo hčerko kuže; veš, kakšne kuže!«

»16. avgusta 1901. Zjutraj z vlakom sva se odpeljali k Mariji Pomagaj. Popoldne z vlakom do Škofje Loke in potem za en teden na dom mojih staršev.«

»2. februarja 1902. Danes je mraz. Marica hoče na led. Pa zastonj prosi. Ne pustim je. Hude slutnje imam: kaj, če se ji zgodi nesreča? Ličanovo Jelico so pred nekaj dnevi odpeljali z drsališča v bolnišnico...«

»24. aprila 1910. Marica hoče v Ameriko. Prijateljice ji pišejo in jo vabijo. Lahko bi živela brez nje, a Marica bo težko prav živela brez mene. Zato ji bom branila do zadnjega. Vem, da bo nekaj zamere; vem, da mi bo očitala, da jo sovražim, da ji branim do sreče — pa vseeno! Čez nekaj let bo uvidela, da sem imela prav...«

»Čez nekaj let bo spoznala, da sem imela prav.«

Danes Marica to spoznava. Hvaležna je, da ne spoznava prepozno. Spomin na blago mater ji orosi oči, in njen duh se zamisli v čase, ko je hodila ž njo po teh sobah, in z njima luč in gorkota, ljubezen in sreča.

V tem se odpro vrata. V sobo priteče njena šestletna hčerka Anica.

»Mamica, zakaj ste pa tako žalostni?«

»Spominjala sem se svoje ljube mame, ki jih ni več.«

»Pa ste žalostni? Jaz sem pa zmiraj vesela, kadar se vas spomnim!«

»Dokler me imaš! A ko me boš iskala nekoč po sobah in v kuhinji in na vrtu in ne vem, kje še vse...«

»O mama, tega nikoli —!« vikne Anica, skoči k mamici, jo objame in se stisne k nji.

Ne more si misliti, da bi bilo kdaj drugače, kot je danes.

Na vaškem trgu.

Dr. Jos. Lovrenčič.

Mafija Mafaja
hruške prodaja,
v raztrganem košu
jih daje po grošu.

Groši so beli,
hruške rumene;
groši so trdi,
hruške maslene.

Mafi, o mafi,
dajte mi groš,
dokler še Mafaja
ima vrhan koš!

Nesreča.

Cvetinomiški.

I.

račilo se je. Hlapec Luka se je vzravnal na vozu in je dvignil bič:

»Hi-i!«

Drdralo je po veliki, s peskom posuti cesti. Izpod kopit se je iskrilo; zatrepetala je svetla iskra ob kamenu in je izginila. Belec je stegoval debeli vrat in je urno dvigal noge.

Luka se je zibal na deski semintja. Bil je malo vinjen. Napil se je v trgu, kamor je peljal drva. In sedaj se je vračal domov.

»Ti-i-ho-ót!«

Počil je z bičem po belcu in se je zasmeljal.

»Le teci, kljuse, le!«

Konj je tekel, Luka se je pa še vedno zibal na vozu.

II.

Tema je že bila, ko se je približal Luka vasi. Zelene lučke so brlele skozi okna samotnih hiš. Pozdravljale so iz daljave prijazno.

Luka je še vedno podil. Šlo je ko blisk proti vasi. Čimdalje huje. Tedaj je zadrdralo v daljavi. Bližalo se je naglo, a Luka ni slišal.

»Hi-i!« Le še huje!

Zamahnil je z bičem po konju in nekaj zarobantil.

»Lenoba, le naprej!« je dodal.

Iz daljave pa se je bližalo vedno hitreje. Drdralo je in se zibalo v temi.

Luka je začul te glasove, a se ni zmenil zanje.

Tedaj se je zgodilo — —

»O Jezus!«

Dva voza sta trčila drug ob drugega. Na tleh sta obležala konja.

Luko je prevrnilo s sedeža, da je treščil z glavo ob tla.

»Oj, pomagajte, pomagajte!«

Potem ni bilo nobenega glasu več.

III.

O polnoči se je peljal iz trga Kovačev Juri in je našel Luko ob vozu mrtvega. Drugi voznik je bil pa zelo ranjen. Tudi konja sta bila jako potolčena. Po tleh je bilo vse krvavo. V luži je ležal Luka.

Juri je poskočil z voza in je spoznal Luko.

»O, Luka!«

Hitro je pogнал in je šel v vas naznanit nesrečo...

Nekdo je pa rekel: »Pijača!«

Samo to!

Uboga Lenica.

Cvetinomiirski.

Lenica je bila sirota. Ne očeta, ne matere ni imela več. Jokala je mnogo. Ljudje, pri katerih je bila, so bili pač hudi; gledali so jo le postrani.

Poleti je bilo. Tedaj je pa bila Lenica vesela. Zgodaj zjutraj je vstajala in je gonila čedo ovac na pašo.

Vse zeleno se je smehljalo drevje, in travniki so bili pisani, s cvetkami posuti. Vabili so v svoje mehko naročje. Šumelo je v črnih gozdovih kraj pašnika. V njih so zvonili zvonki zvonovi in pozdravljali prijazno. Ob bregovih so modréle vijolice, in v dolgem špalirju so se vrstili rumeni cvetovi regrata... Kamorkoli so pogledale oči — vsepovsod radost, ki je božala s svojimi sanjami in poljubljala na lica...

Lenica je sedela kraj čede in trgala ob studencu spominčice, ki so se zibale ponosno naokoli. Ovce pa so se pasle mirno in mulile travo.

Solnce je sijalo veselo, vesele so bile tudi oči Lenice in so gorele v trepetajočem ognju mlade pomladi.

Tako mala in tako uboga je sedela tu pri cveticah kakor zavržena cvetka sredi pušče. Nikjer je ni bilo duše, ki bi jo tolažila s prijaznimi besedami:

»Lenica, ne jokaj! Pojdi z mano: moj dom je tvoj dom!«

Le cvetke so bile njene tovarišice. Z njimi je kramoljala, pogovarjala se z njimi in jih ljubila. Tako je bila kakor doma sredi lepe krajine, med cvetkami v solncu. Cvetke so bile njena mati in njen oče, cvetke so bile njene sestrice in njeni ljubi bratci... In Lenica je bila vesela, da ima cvetke, in je bila srečna med njimi.

Prepevali so vsenaokoli ptički. Daleč se je glasila njih glasna pesem. Ves gozd je bil poln pesmi, polna so jih bila polja in gaji in livade.

Lenica je poslušala te pesmi in dobro ji je bilo pri srcu. Saj niso bile pete te pesmi za nikogar drugega kakor le za njo; za njo, ker je bila tako majhna in uboga in ker se je tako bala hudih ljudi doli v vasi.

Dà, hudi ljudje so bili doli v vasi. Toda Lenica je bila visoko na holmu s svojo čedo ovac, in sèm gor niso mogle hude besede in jezni pogledi...

Kakor ptičica je bila Lenica tu gori na pašniku, vsa majhna in uboga, sama na vsem širnem svetu. In kakor cvetka je bila, ki je zavržena sredi pušče. Svobodno pa so ji dihale tu prsi in oči gledale veselo naokoli: glej, vse zeleno, vse prijazno in svetlo! To je dom, tih, miren, s sanjami okrašen dom, in v tem domu biva Lenica, vsa uboga in majhna... pa vendar srečna.

Naši nagajivčki.

(Črtice s Koprivnika.)

Piše Fr. Ks. Steržaj.

2. Češnje.

Koncem julija ali avgusta — pa češnje!« se bo začudil kdo izmed vas. In vendar je res! Kakor v mnogih drugih¹ ozirih, tako smo Koprivničani tudi s sadjem za cel mesec ali še več zadaj. Kdaj so že po ravninah pokosili seno, otava že dozoreva, pri nas pa prično šele dobro klepati kose, da pomalem kosijo okrog doma. Res je pa tudi, da se glasi potem skozi poldrugí mesec ta žalostna pesem ostre, sklepane in nabrušene kose po naših planinskih rovtih, a ne samó ta pesem cvetjemoreče kose, ampak tudi življenjapolna pesem grabljic in prekipevajoči vriski koscev se družijo v eno samo, vsako leto se ponavljajočo blagoglasno harmonijo kmetiškega dela.

Pa kam sem zašel! O češnjah sem se vam namenil pisati, pa vam govorim o koscih. No! O češnjah in pa o Fortunčevem Janezku, ki jih je tisto dopoldne prinesel iz župnišča skoro pol klobuka domov. Zakaj pol klobuka — bo vprašal radovednež. I no, tako! Dobil jih je, ker jih je zaslužil. Saj je vsak delavec vreden svojega zaslužka, pa bi Janezek ne bil, ki je bil silno priden delavec, posebno, kadar so mati pritresli na mizo polno skledo koruznih, z mlekom politih žgancev. Pa, kaj bo to — naj povem, kako je bilo.

Imam mlado veverico. Gorjuški pastirji so mi jo prinesli. V veliki kletki se vrti, skače in se prekucuje, da jo je veselje gledati. Vede se tako živahno, pa tako smešno, zares kakor pravi »pajacelj«. Ni čuda, da ima zlasti ob nedeljah vse polno gledalcev. Ta ji prinese oreh, drugi lešnik, tretji smrekov storž ali »kartelj« — in vsak je vesel, ko jo vidi, kako gibčno in urno pride do jedra ter ga, sedeč na zadnjih nogah, rep povit ob životu do vrh glave, držeč sladčico v sprednjih šapicah, kaj urno pozoblje.

Med najzvestejšimi prijatelji in občudovalci naše veverice je pa Fortunčev Janezek. Po cele četrt je včasih pred kletko, pa sledi z očmi gibčni veverici, ki skače od konca do konca precej velike kletke tako naglo, da ji komaj sledi. In pri tem mu črni očesci žarita radosti in veselja kakor dva žareča oglja, kot češnje rdeči ustnici se mu pa širita v goreč nasmeh, in beli zobki se mu blestijo izza teh rdečih korald kakor tišči belina vitkih brez izmed bukovega zelenja na naši Langusci za župniščem.

Živalca naša je prav krotka. Brez skrbi ji lahko vtakneš prst skozi žico v kletko. Le rahlo igraje se ga zgrabi s svojimi rumenimi, kot dleto ostrimi zobki. Če ji pa pomoliš roko skozi kletkina vratica, v hipu bo zunaj, prekucevala se bo in vspenjala po njej, kakor se najurnejši telovadec na drogu ali na bradlji ne more.

»Češnje so le češnje!«

Nad vse pa ugaja naši veverici, če jo vzamem v kuhinjo in jo izpustim, da more prosto skakati po svoji volji. Ha — tudi misel jo komaj dohiteva, tako naglo brzi z okna na mizo, pa na stol in na tla. V hipu plane spet po meni, pa se mi vpenja po obleki kakor v gozdu po smreki. Zdaj mi prašne na ramo, živahno se oglasi njen »muk«, pa mi skoči na vrh glave in zbrzi spet po hrbtu nizdol, še preden skoraj začutim, kje se je ravnokar mudila.

Pred par dnevi sem pa čisto pozabil, da skaklja veverica po meni. Stopil sem na prosto in se pogovarjal s cerkvenikom. Ko sem se pa spomnil nanjo, je že brzela po dvorišču in — naprej pod Bajdrov kozolec! Trije smo stekli za njo, klicali jo, lovili jo — veverica je pa drvila okoli vrta, skakala po rži — — izkratka povsodi tam, kjer je ni bilo treba, samo v našo bližino je ni bilo. Sam sem bil že nevoljen in jezen; pustil sem to brezuspešno tekanje za njo in bil prepričan, da je nikoli več ne vidim v kletki.

Pripoznati pa moram, da mi je bilo nekoliko hudo za njo. Ljubke živalce sem se privadil. V tako samotnem kraju, koder bivam, pride človeku vse prav, da se včasih malo razvedri. No, in sedaj! — Kaj sem hotel? Veverica je šla, kletka je bila prazna — —

V tem je pa pritekel po poti Fortunčev Janezek in zvedel od Bajdrovega Lovrenca, kaj se je zgodilo. Takoj sta pričela oba z našo Zinko loviti veverico.

Živalca se je bila v deževni rosi po travi premočila. Vsa mokra je priskakala pod Bajdrov kozolec ter ondi, mrazu trepetaje, čepela, stisnjena v klopčič. Prvi se je je lotil Lovrenc s klobukom. Prav počasi in previdno ga je spuščal vedno nižje in nižje... in hop! Ko je padel klobuk na tla, je pa smuknila veverica dalje — pod Janezkov klobuk, ki je čakal na drugi strani.

»Jo že imam! Jo že imam!« je vriskal ves vesel Janezek in trdno pritiskal klobuku krajce k tlom, da mu poredna živalca ne uide izpod klobuka.

»Čaj no, primi jo z roko!« ga opomni Lovrenc. Janezek ga uboga, lahno dvigne krajec in počasi, počasi leze z roko spodaj, da živalco previdno prime. Toda!

»Asa!« vzklikne obupno, sunkoma potegne roko izpod klobuka in, otresaje krvavečo roko, skače po eni nogi semintja. Naglo vtakne prst v usta, obriše ga ob hlačnico, pa zopet pritisne klobuk k tlom, da mu veverica ne uide.

Počasi smo jo vendarle spravili v kletko. Prav veseli smo bili vsi. Janezek, da jo je srečno ujel, naši domači pa, ker so jo zopet dobili; najbolj menda pa veverica sama, ker je bila spet na gorkem. Takoj se je lotila z vso vnemo mleka in kruha ter se potem zavila v svoji škatlici v volnene ostanke nogavic ter zaspala...

»Janezek in Lovrenc, sem pojdiva,« sem ju poklical in ju peljal k domači češnji. »Tu-le gori splezajta in naberita si češenj.«

Ej, ali sta bila naglo gori! To sta si hitela polniti usta s temno-črnimi hrustavkami in potem še klobuke! Nosek, lica in prej snežnobeli zobje so se izpreminjali vsakemu v raznih izpremenih od rdečega v modro in črno... Pa kaj! Češnje so le češnje — in takih ni po vsem Koprivniku, kakor so naše.

A doma? Poglejte na sliki Janezka! Ponuja jih svoji sestrici — pa kako! Revica mora po trikrat včasih ziniti in zastonj požreti sline — in še le v četrto se je porednež usmili in ji potisne eno ali pa dve v drobna usteca — pa pričenja takó zopet iznova. Pa recite, da ni navit, ta Fortunčev Janezek!

Slovo.

Mohorov.

Petelini zapojó . . .

Iz sanj so se vzdramili mati:

„Ostani, Janko, otrok zlati,
treba vzeti bo slovo!“

Ali Janko spi.

Ah, in že je dan!

Kličejo nevoljni mati:

„Ostani, Janko, otrok zlati—
da si tak kesán!“

Janko zaječi.

Ozhoď je zažarel.

Kličejo spet skrbna mati:

„Ostani, Janko, otrok zlati,
čas je, da boš šel!“

Ali Janko spi.

„Kaj vam dëm,

da ste me budili, mati!

Težko mi je danes vstati —
z doma grem!“

Modrost v pogovorih, domačih in tujih.

Lahek.

Lahko zmiraj zgoraj plava.

Lahko je, če je hvaležno.

Lahko postane težko, če nerad storiš.

Ni lahko napraviti iz polena pipek
(zobotrebec).

Lahko iz grada streljati.

Lahko s tujim polenom orehe klatiti.

Lahko v koprive zaiti, težko vun
priti.

Lahko dobljeno, skoro zapravljeno.

Lahko zaslužil, lahko razrušil.

Lahko napraviti celo vas, težko pri-
dobiti hišo.

Lahko stotino pustiš, kjer tisoč dobiš.

Lažje cajno bolj varovati ko kup
otrók.

Reki: Lahek ko pero.

Ima lahek jezik, korak, spanje.

Lahke krvi je.

Lahko ga primi!

Lahke smrti je umrl.

Lahka mu zemljica!

Kratkočasnici.

»Pa ugani, Janko, koliko orehov
imam v žepu? Če ugameš, pa dobiš
vseh šest.« — Janko (otiplje žep):
»Devet jih imaš!« — »O ti tepec! Saj
sem ti povedal, da jih imam šest!«

»Oh, ali so zdaj dnevi dolgi!« je
rekel leni Jakec en dan po Novem letu.

Drobiž.

Najmanjše knjige. Že stari rimski pi-
satelj Plinij pripoveduje o knjigi Iliadi,
da je bila tako majhna, da so jo lahko
spravili v orehovo lupino. Najmanjša
knjiga je izšla v tiskarni Salmina v Pa-
dovi na Laškem leta 1862. Visoka je
samo devet milimetrov in pol, torej niti
en centimeter, široka šest milimetrov,

dobrega pol centimetra, pa je vendar na
vsaki strani devet vrstic s približno sto
besedami. Natisnjeno je v tej knjigi pi-
sma slavnega učenjaka Galileja na neko
kraljico. Salmina je priredil par let po-
zneje, leta 1870., tudi izdajo pesnika
Danteja v velikosti štirih centimetrov
na višino in dveh na širino. Najmanjše
Sveto pismo, stari testament, so tiskali
leta 1896. v mestu Glasgov na Škotskem
na 936 straneh najfinejšega indijskega
papirja, višina štiri centimetre in pol,
širina niti tri. Še manjši je novi testa-
ment iste založbe, tri centimetre in pa
dva. Leta 1674. je tiskal B. Schmidt v
Holandiji zbirko pesmi na 49 straneh v
obliki ene četrtnine angleške znamke za
en peni (10 vinarjev).

Albatros. Marsikdo je že čital, da
spremljajo velikanski ptiči, albatros ime-
novani, ladje na odprtem morju. Na-
enkrat se prikažejo, se vsedejo na ladjo,
gredo z njo naprej, spet izginejo. Na
otokih Tihega oceana jih je bilo včasih
na milijone, sedaj so jih pa že zelo po-
bili. Zlasti Japonci so jim nevarni. Ptice
so namreč pravi velikani, od konca ene
peroti do druge merijo do štiri metre.
Na otoku Laysan in na manjšem bliž-
njem otočiču jih je bilo pred 20. leti še
nad poldrugi milijon, leta 1909. samo še
pol milijona, od leta 1909. do 1911. se
je število zopet pomnožilo. A leta 1912.
so jih Japonci ukradli kar pol milijona,
in ostalo jih je samo še 200.000. Sedaj
so pa stroge naredbe, kdaj smejo alba-
trose streljati, kdaj ne, in število se zo-
pet dviga.

Največja klavnica. Znano je, da ima-
jo v Čikago v Severni Ameriki največje
klavnice sveta. Vsak dan tam zakoljejo,
zdravniško preiščejo in predelajo 40.000
goved, 72.000 preiščev in 60.000 ovac.
Med Čikago in morjem vozi neprestano
100.000 vagonov s hladilnimi pripravami,
ki prevažajo meso.

Globočina morja. Da je morje zelo
globoko, si lahko mislimo; vendar pa
malokdo ve, da je povprečna globina
morja veliko večja kakor povprečna vi-
šina gorā. Če bi bilo vse morje enako
globoko, bi znašala globočina 3500 me-
trov; če bi bila vsa zemlja enako viso-

ka in bi ne bilo ne hribov in ne dolin, bi znašala višina samo 650 metrov. Naše Adrijansko morje ni bogve kako globoko; najgloblja točka je nekaj nad 1200 metrov. Največje globočine so v Pacifiku ali Tihem oceanu, enkrat 9427 metrov, drugič 9636 metrov, enkrat pa 9788 metrov. To je, kolikor je dosedaj znano, zaenkrat najgloblja točka morja. Če vidimo razburkano morje, mislimo, da je razburkano do dna. Pa ni res. Najhujši viharji ne sežejo dalje kakor do 30 metrov, tam se voda še čisto malo giblje, naprej pa nič več. Pa tudi ne vidi se tako globoko, kot si ljudje predstavljajo, ampak samo do 65 metrov. Torej vlada splošno v svetovnem morju, razen čisto gori ob površini, večni mir in večna tema.

Pribežališče za ptice. Kakor na albatrose, so prežali in prežijo lovci tudi na druge divje ptice. Samo v državi Luizijana v Uniji (Zedinjene države severo-ameriške) so jih leta 1912. pomorili nad štiri milijone. Zlasti otok Marš Island pri mestu Novi Orleans je bil pravi raj za lovce te vrste; na milijone uboge živali so tam postrelili ali polovili. Vdova znanega milijarderja Sage Russela je pa sedaj otok kupila za 750.000 kron in ga

je podarila revnim pticam: čuvaji ne pustijo nobenega lovca nanj. Ostal bo tak kot je, divji in neobljuden. Dolg je 25 kilometrov — od Ljubljane do Kranja — širok pa 12 kilometrov — od Ljubljane do Medvod.

Slovstvo.

Jugoslovanska knjigarna je izdala naslednja dela, ki jih gorko priporočamo:

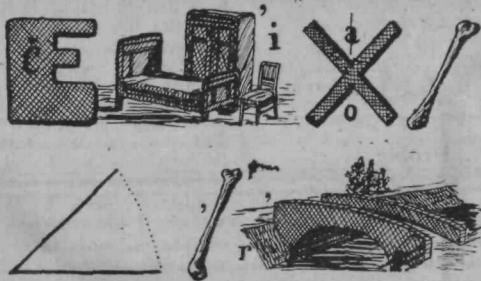
12 Tantum ergo. Pro IV vocibus inaequalibus (za mešani zbor). St. Premrl.

Marija, dobrotno nam ohrani dom in rod! Za mešani zbor in orgle zložil Stan-ko Premrl. Cena izvodu 2 K.

Ali znaš? Zbirka najpotrebnejših molitev in kratek krščanski nauk. Petnajsti pomnoženi natis. Cena broš. 1 K.

Petelinov Janez. -Povest. Spisal Jakob Alešovec. Drugi, popravljeni natis. Broš. 6 K 40 vin., vez. 8 K 80 vin. Za bolj odrastlo mladino zelo zabavno in poučno berivo. Zgodba izprijenega študenta, ki je v veliko žalost domači družini in v kvar občini. Pretresljivi konec čitatelja popolnoma zadovolji.

Rebus.

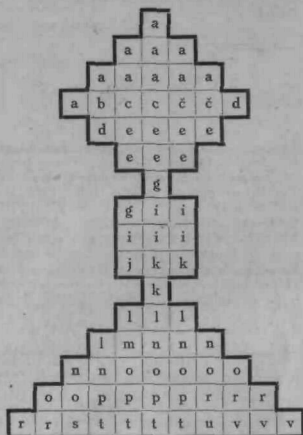
(Rešitev in imena rešilcev v prihodnji številki.)

M. K—k.

Križ.

Besede značijo po vrsti:

1. soglasnik,
2. število,
3. zver,
4. letni čas.
5. denar,
6. hladni prostor poleti,
7. samoglasnik,
8. žensko krstno ime,
9. orožje,
10. del glave,
11. soglasnik,
12. ptiča,
13. moško krstno ime,
14. orodje,
15. mesto v Španiji,
16. častnika.

Po sredini od zgoraj navzdol se čita ime znanega vladarja.

(Rešitev in imena rešilcev v prihodnji številki.)

Rešitev besedne uganke v 6.—8. št.:

Hvali, Sijon, Rešenika!

Rešitev rebusa v 6.—8. številci:

Dolgovci so kmetiji, kar črv na drevesu.

Uganke in rebus v 6.—8. številci. »Vrtca« so prav rešili: Fr. Bohanec v Mariboru; Marinka Arhar v št. Vidu nad Lj.; Fr. Skuhala v Mariboru; Milan Švab v Ljubljani; Ludovik in Ivanka Ogrin v Boh. Bistrici; Svetko Lapajne v Vidmu ob S.; Boris Dolenc v Novem mestu; Zofka Mlinar v Stari vasi pri Zireh; Nada Žihar v Celju; Jelen Jozefa v Celju; Kovač Ivica v Celju; Krušič Daniela v Celju; Mirče, Srečka, Lenčka, Bogica in Marica Merhar v Novem mestu; Nepodpisani: Anica in Olga Lavrič; Olga Kocjan v Cerknici; Lavrič Iva, Zelen Ela, Ogrin Anica, Kraker Vali. Sedemhrast Marjetica, Verdir A., Hočevar Anica, Korenčan Nelka, Križman Mimi, Benkovič Zorka,

Križmančič Lidija, Ulčar Tončka, Vider Marica in Tončka, Gostiša Angela, Mali Tončka, Zupan Vanda, Rekar Mara, Solar Milko, Kenda Ivanka, Hafner Marica, Zupanc Angela v Škofji Loki; Julka in Karolina Česašek, Nemška vas.

Samó uganke so prav rešili: Albina Jarc v Mirni; Danica, Slavica in Zdravko Pulko na Gorici pri Mozirju; Katarina Potočnik pri Sv. Lenartu.

Samó besedno uganke so prav rešili: Horjak Pepca, Jesih Ivica, Oceppek Dragica, Šehur Pepca, Frigel Milka, Paradiš Nija, Šip Hedvika, Urbančič Danica, Kajtna Anica, Kramar Pavla, Gelca in Poldi, Frelec Zinka, Kraner Pavla, Ajdišek Pepca in Tončka, Bidovec Frida, Cukjati Julči, Pavšer Pepca, Kurent Magda, Uranič Albina, Štrumelj Anica, Berger Marta, Herman Lizika, Vratnar Milka, Zajc Torca, Miklavčič Ivanka, Požun Pavla, Skrinjar Milka, Levec Mici in Walla Irma, učenke 6. razr., Trbovlje-Vode; Fr. Kramar iz Matene pri lgu.

Samó rebus so prav rešili: Joško Globečnik v Novem mestu; Cirilka Rusova v Ljubljani; Fr. Novak v Kočevju; Šetina Joško v Gotni vasi; Ruža Juvan v Ljubljani; Artič Vinko in Davorin Mordej pri Sv. Roku ob Sotli; Osterman Karlo v Kandiji; Kunc Milenka in Drago v Novem mestu; Vrhovec Danica v Novem mestu; Čas Jožef in Ludovik Domajnko pri Sv. Duhu na Stari gori; Jeglič Franc in Smrečnik Vladi v Ljubljani; Sem Radko v Ljubnem.

2.

Zatrli smo sovraga,
premagali smo Nemca.
Za našga gospodarja
postavlji smo Slovenca.

3.

Toraj še enkrat mi vsi vskliknimo,
vse za Jugoslavijo storimo,
če bo treba, tudi kri —
Jugoslavija naj živi!

Listnica uredništva.

Cvetana: Saj pesmica ni slaba, le z vojnimi refleksijami bi mladini radi prizanesli. Pošljite nam znabiti kaj bolj veselega. — Svetko E.: Morda prilično priobčimo. Živahni potopisi so nam ljubi. — R. P. v V.: Žal, malo pozno radi znanih tiskovnih razmer, pa vendar smo Vam radi ustregli. — S. R. v Celju: Ni še čisto zrelo, pa hvalimo Vaše navdušenje. — E. K. v T.: Istotako. Pa ker tako lepo prosite, naj bo vsaj v spomin: pesmica tu neizpremenjena objavljena:

1.

Po gorah, po dolinah
odmeva se en glas.
Mi smo Jugoslovani:
o Bog, poživi nas!

To je sicer vse res, pa vendar ne more biti malo razvajan čitatelj Vaše pesmice prav vesel. — Stanko Bojan: Je in ni. Temeljite poprave bi bilo treba. Bodite bolj skrbni ozir ritma. — Lipovič: Pošljite nam kaj izvirnega. Poslano prilično porabimo. — Minka: »Pravljico našega kraja« svojčas porabimo. Vendar bi radi vedeli, iz katerega kraja je? — Gosp. E. Š. v G.: Hvala lepa! A so vse tri malo pretežke za naše čitateljstvo. Kaj bolj otroškega prosimo. — G. F. K. v E.: Je bila že priobčena. Znabiti kaj drugega? — »Koklja«: Prav dobra pesmica. Če je le izvirna? Svojega imena niste dostavili. — J. F. v R.: Radi bi jo objavili, ko bi jo ponekod sami umeli. »Nežne kelhke bele so angelci z biseri pospeli«. Kaj ste hoteli reči? — Ivo M.: Nič novega. Kaj boljšega! — Gdč. K. B. v P.: Znabiti malo popravljenno. — Silvin: Istotako. — G. A. U. v D.: Hvala lepa!

Prošnja koroške slovenske mladine.

„Tovarišice in tovariši! Poslušajte nas reveže, ki Vas prosimo pomoči! Knjig bi radi, koroški malčki bi radi slovenskih knjig, ki jih rabimo v šoli in ki bi jih čitali v zabavo. Vemo, da se Vam smilijo ptičice, ki zmrzujejo čez zimo pri nas in letajo prav blizu hiš. Ali jim niste že potrošali drobtinic, da ste jih ohranili prihodnji pomladi? Smilili so se Vam vojaki, za katere ste nabirali kopriv, da so imeli obleke. Nabirali ste robidne in jagodne liste, da so si pozimi kuhali čaj. Zbirali ste po vinarjih za Rdeči križ. Storite še to dobro in dajte ter zbirajte katerekoli slovenske knjige za nas koroško mladino. Upamo, da se zavedate, česa Vas prosimo. Izročite knjige svojemu gospodu učitelju ali katehetu, ki naj jih blagovoli poslati na okrajni šolski svet v Velikovec. Bodite pri srčno pozdravljeni!

Koroški malčki.“